

Sant Francesc i els càtars

Autor: Josep M. Comajuncosa
Data de publicació: 04-06-2025

"La tesi més innovadora de Bilbeny és que Francesc creà, el 1209, l'orde dels frares menors com una via per poder retornar a l'obediència catòlica els seguidors del catarisme".

Sant Francesc és una de les figures més conegudes del santoral i, de fet, ha esdevingut gairebé una icona de la cultura popular. La seva preocupació pels desvalguts i els malalts, la inclinació a la pobresa, l'amor per la natura són trets que de seguida associem amb sant Francesc. Però la biografia de Francesc, especialment la part anterior a la creació de l'orde dels frares menors, és menys coneguda. I alguns aspectes han quedat difosos, edulcorats, i apartats del seu context social i polític.

Les primeres biografies del sant, esmentaven ja totes un fet curiós: molt sovint parlava francès. Les biografies modernes han recollit aquest fet i li han donat una explicació positiva: la mare de Francesc era provençal. Per tant, la seva llengua materna era el provençal. Aquí cal fer un incís: quan, al segle XIII, algú esmentava una llengua francesa, aquesta podia ser tant el való, que es parlava al nord (la llengua d'oïl), com el provençal (la llengua d'oc), que es parlava al sud. I, de fet, el prestigi literari d'aquesta segona era aleshores més gran. Molts biògrafs consideren també que Francesc era un trobador. G.K. Chesterton l'anomena el joglar de Déu i destaca la gran influència que la cultura trobadoresca tingué en la seva vida.

Aquestes dues línies les desenvolupa extensament en Jordi Bilbeny al seu darrer llibre: Sant Francesc, els càtars i la llengua catalana. Ens hi presenta un Francesc que manté bona part dels trets que sovint se li associen, però l'insereix en el seu entorn social i polític d'una manera que aporta trets molt nous. Al fet de tenir el provençal per llengua materna i al d'haver-se amarat de la cultura trobadoresca cal afegir-hi una dada clau: què passava a la Provença en temps de Francesc, a començaments del segle XIII.

El 1208, el papa Innocenci III inicià la croada contra els càtars. En considerar-se que la Provença estava infestada d'heretgia i, essent el papa conscient que una part important de la noblesa provençal donava suport als heretges, la

croada esdevingué una campanya militar per sotmetre el comtat de Tolosa, i altres territoris propers, a la corona de França. Ben aviat resultà en una cruenta guerra civil entre els partidaris de l'Església catòlica i del rei de França i els comtes afins a Ramon VI de Tolosa, i per tant simpatitzants del catarisme. En l'aspecte militar, la croada avançà molt favorablement als interessos del papa i del seu cap militar, Simó de Montfort. S'estengué una forta persecució sobre les vides i el patrimoni de les persones que seguien la religió càtara i dels nobles que els havien donat suport.

Les biografies de Sant Francesc esmenten, en aquest anys, viatges per la Provença, però ho fan com si fossin meres peregrinacions. En Bilbeny fa una anàlisi detallada d'aquests viatges per mostrar que Francesc en cap cas podia ser ignorant ni de l'existència del catarisme ni de les conseqüències de patiment que la croada estava portant a bona part de la població de la Provença. Tot el contrari, sembla desplaçar-se pels llocs on precisament s'estan produint els fets més importants. A tall d'exemple, el 1211 Francesc és a Narbona, precisament quan el papa hi convoca un concili per tractar el conflicte franco-occità, amb l'assistència de legats papal i bisbes, però també de Simó de Montfort, el comte de Tolosa i el rei Pere el catòlic. El 1214 Francesc és a Montpeller en el moment en què s'hi celebra el concili que ha d'atorgar les terres del comte de Tolosa a Simó de Montfort i en què hi ha representada bona part de la noblesa provençal. O l'estada al monestir de Poblet, on la comunitat estava molt enfrontada entre els que donaven suport a Montfort i els que el donaven al comte de Tolosa.

La tesi més innovadora de Bilbeny és que Francesc creà, el 1209, l'orde dels frares menors i, posteriorment, les clarisses i l'orde tercer, com una via per poder retornar a l'obediència catòlica els seguidors del catarisme, homes i dones, laics i seglars. I també com una via d'acollida als que eren cruelment perseguits. En aquest punt cobren molt sentit les paraules que, en la revelació de 1209, Francesc va sentir que Crist li deia, i que el van decidir a tirar endavant el seu projecte: "Ves-te'n i restaura la meva casa, que s'està destruint." I encara més les paraules exactes que hi posà sant Bonaventura, en el mateix segle XIII, en la Llegenda Major: "Torna-te'n a la teva terra" i restaura la meva casa.

Josep M. Comajuncosa
Professor d'Esade-Business School

Podeu accedir a l'article original a través del següent enllaç:
<https://www.elpuntavui.cat/opinio/article/8-articles/2544614-sant-francesc-i-els-catars.html>